

Univerzita Palackého v Olomouci

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

**Sociálně patologické jevy u dětí a
mládeže a jejich prevence**

Bakalářská práce

Olomouc 2011

Vedoucí práce:
Mgr. Tomáš Kadlec

Vypracovala:
Barbora Mlýnková

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem použila jen uvedené prameny a literatury.

V Olomouci dne 30. března 2011

Poděkování:

Mé poděkování patří Mgr. Tomáši Kadlecovi, za vstřícný přístup a odborné vedení, které mi poskytnul jako vedoucí mé bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD	6
1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY	8
1.1 Sociální deviace	8
1.2 Vybrané sociálně patologické jevy u dětí a mládeže	9
1.2.1 Záškoláctví	10
1.2.2 Závislosti na návykových látkách	11
1.2.3 Šikana	13
1.2.4 Kriminalita	15
1.2.5 Rasismus a diskriminace	16
1.2.6 Poruchy příjmu potravy	17
1.2.7 Netolismus	18
2 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ	20
2.1 Primární prevence	20
2.1.1 Nespecifická primární prevence	22
2.1.2 Specifická primární prevence	22
2.2 Sekundární prevence	23
2.3 Terciální prevence	23
2.4 Situační prevence	24
3 SUBJEKTY PREVENTIVNÍHO PŮSOBENÍ	25
3.1 Rodina	25
3.2 Školy a školská zařízení	25
3.2.1 Další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence	28
3.3 Městské úřady a obce s rozšířenou působností	28
3.4 Krajské úřady	29
3.5 Stát	30
3.5.1 Ministerstvo spravedlnosti	30
3.5.2 Ministerstvo vnitra	30
3.5.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí	31
3.5.4 Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy	31
3.6 Nestátní organizace	31
3.7 Policie ČR	32

4	MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY	
	V SYSTÉMU PREVENCE	33
4.1	Organizační systém primární prevence v ČR.....	33
4.1.1	Horizontální úroveň	33
4.1.2	Vertikální úroveň	35
4.2	Legislativa a dokumenty	36
4.3	Financování prevence	37
4.4	Národní institut dětí a mládeže	38
	ZÁVĚR	39
	ANOTACE.....	40
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	42
	SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ	46

ÚVOD

Jako jeden z dlouhodobých problémů ve společnosti je možné označit vyskytující se sociálně patologické jevy. Ať už jde o sekty, závislosti, kriminalitu, záškoláctví, šikanu či kyberšikanu, rasismus nebo jiný z těchto jevů, všechny je lze považovat za společensky nežádoucí až nebezpečné.

Věková skupina dětí, která je tvořena osobami do 15 let, je většinou spojována spíše s krásným a ne příliš problémovým obdobím. Bohužel však již v jedné z prvních institucí, do níž se dítě dostává (mateřská škola), se v dnešní době vyskytují některé nežádoucí jevy.

Ne jinak je tomu později v období dospívání, kdy na sebe osoby od 15 do 18 let, tedy mladiství, již přebírají omezenou trestně právní odpovědnost. Také u nich se objevují sociálně patologické jevy, které přináší problémy do jejich osobního, rodinného, ale také školního života.

Právě dvě výše zmíněné věkové skupiny jsou předmětem mé bakalářské práce. Ta popisuje některé vybrané sociálně patologické jevy, které jsou pro děti a mladistvé typické. Předtím se ale ještě v krátkosti zabývá vymezením pojmu „sociální patologie“. Ten je totiž často chybně zaměňován za termín „sociální deviace“ nebo je považován za synonymum, což není správně.

Kromě vymezení vybraných sociálně patologických jevů se ve své práci zaměřuji mimo jiné na možnosti prevence, které se snaží omezovat výskyt těchto nežádoucích jevů, a na subjekty preventivního působení. Mezi nejdůležitější z nich patří bezesporu rodina, která z velké části může ovlivnit chování, jednání i životní hodnoty vychovávaného jedince. Kromě ní si ale představíme také některé další subjekty, které jsou aktivní v rámci prevence.

Jedna z kapitol je věnována Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy a jeho úkolům, kterými se v oblasti prevence zabývá. Mezi ně patří například financování prevence, tvorba důležitých dokumentů aj.

Cílem mé bakalářské práce je nejen představit zájemcům o danou problematiku vybrané sociálně patologické jevy typické pro věkovou skupinu dětí a mladistvých, ale především přiblížit oblast preventivního působení a úkoly jednotlivých subjektů, které v něm figuruji.

1 SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉ JEVY

Posledních několik let se v naší společnosti setkáváme často s pojmem „sociální deviace“. Můžeme se s ním setkat jak prostřednictvím sdělovaných informací, ve kterých došlo k deviantnímu chování, tak také osobně v našem bezprostředním okolí. I přesto, že se problematikou sociálních deviací zabývá řada jedinců z řad odborné i laické veřejnosti, v podvědomí lidí zůstává často slovo „deviace“ vyjádřením něčeho negativního. Hned v úvodu si tedy vysvětlíme některé ze základních pojmů této problematiky a uvedeme si na pravou míru význam tohoto pojmu.

1.1 Sociální deviace

Slovo „deviace“ je *„hodnotově neutrální označení pro odchylku od normy či odchylku od pravidel, která říká, co je vhodné či ještě přípustné v dané sociální skupině nebo společnosti. Ze sociologického i pedagogického pohledu může jít jak o odchylku negativní, tak o odchylku pozitivní. Hodnocení toho, co je deviace závisí mj. na tom, kdo hodnotí, na kritériích, která používá, na sociálním kontextu deviace, na sociálních normách, míře sociální kontroly a příp. sankcích, na historickém čase.*

1

Z výše uvedené definice vyplývá, že za deviantní může být považováno jak chování negativní, tak také pozitivní. Pro větší názornost si můžeme uvést příklady pozitivní a negativní deviace. Příkladem **negativní deviace** je alkoholismus, kriminalita, prostituce, užívání drog aj. Jde o takovou odchylku od společenské normy, která je pro danou společnost nevhodná, či dokonce až nepřijatelná. Naopak jako **pozitivní deviaci** můžeme označit například workoholismus, striktní dodržování pravidel silničního předpisu, abstinenci při požívání alkoholových nápojů aj.

Problém může nastat v momentě hledání **hranice** mezi tím, co je pro danou společnost ještě normální a přijatelné, a co je naopak považováno za odchylku od společenských norem. Rozdíly v hranici mezi přijatelným a nepřijatelným se totiž liší jak mezi jednotlivými kulturami, tak také mezi jednotlivými skupinami obyvatel. To, co jedna skupina lidí považuje za naprosto běžné, může jiné skupině připadat jako naprosto nepřijatelné a naopak. Posuzování této hranice je velmi subjektivní

---

¹ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2009. cit.dílo, str. 50.

také z toho důvodu, že společenské normy se v průběhu lidského vývoje neustále mění a vyvíjejí.²

Aby ve společnosti nedocházelo k velkému výskytu negativních sociálních deviací, je důležité, aby v ní probíhala přiměřená **sociální kontrola**. Ta může mít dvě formy – formální a neformální.

Pod pojmem **formální sociální kontrola** si můžeme představit například soudy, nebo orgány Policie ČR, které se snaží omezit především takové sociální deviace, které ohrožují některé jedince v dané společnosti, nebo dokonce společnost celou.

Míra této kontroly ve společnosti by neměla být příliš velká, protože lidé by mohli mít pocit, že projevy jejich chování jsou neustále sledovány. Naopak pokud by byla kontrola společnosti příliš nízká, vyskytovaly by se negativní sociální deviace ve velké míře, protože by jedinci neměli žádný pocit kontroly. Nejoptimálnějším řešením by mělo být dosažení „optimální míry sociální kontroly“.

Jako příklad instituce **neformální sociální kontroly** můžeme uvést rodinu, přátele, zájmové spolky, sousedské vztahy aj.³

Dodržování sociálních norem má také svůj systém **sankcí**, které mohou být jak negativní, tak také pozitivní. Jako pozitivní sankce jsou označovány „*všechny mechanismy, které vedou k posílení sociálních norem ve vědomí lidí prostřednictvím odměn.*“⁴ Naopak negativní sankcí za nedodržení sociální normy je trest.

Tyto sankce mohou být formální i neformální. Formální sankce jsou v každé společnosti přesně definovány a je přesně stanoven systém odměn i trestů. Tento systém se může v jednotlivých společnostech lišit, protože základem pro jeho vytvoření jsou normy společnosti, které má každá společnost poněkud rozdílné.⁵

1.2 Vybrané sociálně patologické jevy u dětí a mládeže

Sociální patologie je „*shrnující pojem pro nezdravé, nenormální, obecně nežádoucí společenské jevy, tzn. společensky nebezpečné, negativně sankcionované*

---

² FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. Praha : Grada Publishing, 2009, str. 19-20.

³ MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. Praha : Karolinum, 2001, str. 10.

⁴ Tamtéž, cit.dílo, str. 10.

⁵ Tamtéž, str. 10.

formy deviantního chování. Je součástí sociální deviace, její vystupňovanou formou. Vznik a existence sociálně patologických jevů je výslednicí působení faktorů biologických, psychologických, sociálních, kulturních a dalších.“⁶

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy nahrazuje v některých svých dokumentech pojem „sociálně patologické jevy“ pojmem „**rizikové projevy chování**“. Uvádí, že první zmíněné označení je spíše pojem sociologický, který postihuje fatální jevy ve společnosti, zatímco u dětí a mládeže, především pak ve školním prostředí dochází spíše k rizikovému chování. My však v této práci budeme používat první zmíněný pojem.

Stanovit přesně nejčastěji se vyskytující sociálně patologické jevy u dětí není jednoduché. Přesné statistiky takových jevů totiž nemáme k dispozici, a také se spousta těchto jevů vyskytuje ve společnosti, aniž by byly zjištěny.

Vybereme tedy alespoň některé nežádoucí jevy, které jsou typické pro věkovou skupinu dětí a mládeže a podrobněji se seznámíme s jejich problematikou.

1.2.1 Záškoláctví

Děti a mládež jsou skupinou obyvatelstva, která má ze zákona povinnou školní docházku. Bohužel však si většina z nich uvědomuje pravdivost známého tvrzení – „Škola – základ života“ až v pozdějších letech, kdy školu již nenavštěvuje. Přesvědčit dítě o důležitosti školní výchovy není někdy vůbec jednoduché, a tak se některé raději místo návštěvy školy vydávají trávit svůj čas jinam. Pokud jde o jednorázovou nepřítomnost žáka, která se neopakuje, nemusí si rodiče, ani učitelé všimnout, že dítě ve škole zameškalo z důvodu, které nebyly oprávněné. Avšak v momentě, kdy se nepřítomnost žáka ve školním zařízení opakuje, nebo se stane pravidelnou, nastává u dítěte problém – záškoláctví.

Záškoláctví je „jev, kdy se žák úmyslně, bez omluvitelného důvodu a bez vědomí, popř. souhlasu rodičů nezúčastňuje vyučování a zdržuje se mimo domov. Má zpravidla souvislost se školní neúspěšností žáka.“⁷

---

⁶ JÚVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno : Paido, 2001, cit.dílo, str. 89.

⁷ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2009. cit.dílo, str. 382.

Chris Kyriacou uvádí ve své knize pět hlavních kategorií, které se používají k určení záškoláctví:

a) pravé záškoláctví – žák je ve škole často nepřítomen, ale jeho rodiče si myslí, že školu navštěvuje,

b) záškoláctví s vědomím rodičů – jedná se o dny, ve kterých žák zůstal doma a rodiče o tom ví. Dítě například pomáhá rodičům, nebo jde o den, na který připadá nějaké významné datum, a proto rodiče nechají dítě doma,

c) záškoláctví s klamáním rodičů – v tomto případě se jedná o děti, které dokážou své rodiče přesvědčit o nějakém důvodu, díky kterému nemohou školu navštívit. Například si vymyslí nemoc, která není skutečná, ale svými argumenty rodiče přesvědčí, aby jim povolili zůstat doma,

d) útěky ze školy – tento druh se někdy nazývá také „interní záškoláctví“. Dítě školu navštíví, ale během dne ji na nějakou dobu opustí,

e) odmítání školy – poslední typ záškoláctví se týká dětí, kterým docházka do školy činí psychické potíže. Dítě má obavy ze školního prostředí, bojí se, že by mohlo být šikanováno, nebo má obavy z množství probírané látky a jejího nezvládnutí.⁸

Problematikou záškoláctví se zabývá také Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, které vydalo Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

1.2.2 Závislosti na návykových látkách

Potkat v dnešní době na ulici nezletilou osobu s cigaretou v puse nebo dokonce alkoholem posilněného teenagera není nic neobvyklého. Konzumace alkoholických a tabákových výrobků se stává u velké spousty nezletilých dětí samozřejmostí a součástí jejich image. Výjimkou není ani užívání omamných látek jako pervitin, heroin, marihuana aj., které jsou pro dnešní mládež běžně dostupným zbožím ve všech větších městech.

---

⁸ KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Praha : Portál, 2005, str. 44-45.

Častým důvodem, proč děti s užíváním návykových látek začínají, je vzor rodičů. Pokud je například otec kuřák a alkoholik, je u jeho dětí větší pravděpodobnost výskytu těchto závislostí než v rodině, kde otec je nekuřák a abstinents. Děti si totiž často prostřednictvím sociálního učení přebírají rodiče za svůj vzor. Velký vliv na užívání návykových látek mají mimo rodinu také vrstevníci, spolužáci a kamarádi dítěte.

Dalšími důvody, díky kterým se dítě uchyluje ke konzumaci návykové látky, může být nuda, bezradnost, nízké sebevědomí, snaha zapadnout do party vrstevníků, ale také navození opojení, které tyto látky vyvolávají.

U adolescentů není přesná hranice mezi závislostí na těchto látkách a návykem. Někteří z nich užívají drogu jen experimentálně jako formu zábavy a vracejí se k ní pouze ojediněle, u některých naopak experimentování přechází v závislost. Užívání návykových látek pak může výrazným způsobem narušit psychosociální a fyzický vývoj dospívajícího.⁹

Závislost na těchto látkách vzniká „na základě uskupení behaviorálních, kognitivních a fyziologických faktorů, které se vytvoří po opakovaném užívání psychoaktivní látky. Syndrom závislosti může vzniknout ve spojitosti se specifickou látkou (tabák, alkohol, káva) nebo skupinou látek (opiody) nebo v souvislosti se skupinou farmakologicky psychoaktivních látek.“¹⁰

Rozdíl mezi příležitostným experimentováním a závislostí na návykové látce je charakterizován několika znaky, které jsou vyjádřeny jako syndrom závislosti. Mezi tyto znaky patří:

- silná potřeba užívání látky, která může mít rostoucí nebo klesající intenzitu,
- zvyšující se tolerance většího a častějšího množství dávek,
- omezení svých dřívějších zájmů v důsledku závislosti,
- vyskytující se abstinenní příznaky,

---

⁹ HELLER, Jiří; PECINOVSKÁ, Olga et al. *Závislost známá neznámá*. Praha : Grada, 1996, str. 38-39.

¹⁰ VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005, cit.dílo, str. 59.

- změny v sebeovládání při snaze snížit četnost a množství dávek,
- pokračování ve zneužívání látky i v případě přesvědčení o její škodlivosti.¹¹

1.2.3 Šikana

Dalším ze sociálně patologických jevů, které jsou typické pro děti a mládež, a který si zaslouží naši pozornost, je šikana. Šikanování může probíhat v rodině, v partnerských vztazích, v zájmových kroužcích, ale také mezi dětmi ve školách, či dokonce již v předškolním zařízení. U dětí ve školkách i školách jsou velmi běžné a přirozené situace, kdy se mezi sebou perou o hračku, dělají si naschvály nebo se na školní chodbě kluci perou o přízeň spolužačky. Je tedy důležité umět rozeznat, kdy se ještě jedná o přijatelné chování a kdy naopak toto jednání přechází v šikanu.¹² Za šikanu můžeme jednání jedince označit, pokud *„jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci.“*¹³

Šikana se tedy od pouhého škádlení liší především tím, že je páchána s cílem někomu ublížit, je dlouhodobá a často graduje. Jeden jedinec má převahu nad jiným, čehož využívá.

Nejtypičtějším prostředím pro šikanu je školní prostředí, kde velkou roli hraje třídní učitel. V případě podezření šikanování nebo upozornění na takové chování by měl situaci ve třídě řádně prošetřit a případně také přijmout nezbytná opatření pro její odstranění.

V dnešní době, která je typická svými technickými pokroky, a také zvyšující se oblíbeností sociálních sítí u mladé populace, je hrozbou nejen klasická šikana, jak ji zná většina z nás, ale také **kyberšikana**.

Kyberšikana je druh šikany, který využívá elektronické prostředky, jako například internet, e-mail, Facebook, mobilní telefony aj. Tento druh šikanování může být realizován prostřednictvím zasílání útočných SMS či e-mailů, zakládáním

¹¹ VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. Olomouc : Univerzita Palackého, 2005, str. 59.

¹² KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. Praha : Portál, 2001, str. 27-28.

¹³ Tamtéž, cit.dílo, str. 28.

posměšných blogů, které jsou přístupné široké veřejnosti, vytváření urážejících fotomontáží a videomontáží a jejich následné zveřejňování aj.¹⁴

Mezi kyberšikanou a šikanou je několik rozdílů. Jsou to například:

- anonymita – při šikanování prostřednictvím elektronického prostředku zůstává pachatel v anonymitě, a oběť tak v mnoha případech ani nezjistí, kým je šikanována, což umožňuje pachateli stupňovat agresi,
- proměna agresora – v pachatele se může při této formě šikany proměnit kdokoliv, například také jedinec, který není fyzicky zdatný na to, aby si mohl dovolit šikanu fyzickou,
- proměna oběti – obětí se může stát jakákoliv osoba, která se pohybuje v kyberprostoru. Nemusí být slabým nevýrazným jedincem, jako je tomu většinou u klasické šikany,
- kontrola – při výskytu kyberšikany se u oběti neukazují žádné viditelné znaky šikanování, jako je tomu u šikany, proto je složitější ji odhalit,
- publikum – u kyberšikany se rozrůstá počet diváků, kterým se může prostřednictvím internetu stát kdokoliv na světě,
- čas – běžná šikana je opakovanou, ale přesto jednorázovou záležitostí, zatím co k e-mailům či SMS se může oběť opakovaně vracet. Agresor má také možnost vybrat si kteroukoliv hodinu ke svým útokům, protože není omezena fyzických kontaktem s obětí.¹⁵

Také pro oblast šikany vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy metodický pokyn. Konkrétně „Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení“. Působností a kompetencemi tohoto ministerstva v rámci prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže se budeme podrobněji zabývat v následujících kapitolách.

---

¹⁴ www.protisikane.saferinternet.cz [online]. 2009 [cit. 2010-11-25]. Šikana a kyberšikana. Dostupné z WWW: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>.

¹⁵ Tamtéž.

1.2.4 Kriminalita

Kriminalita je dalším ze sociálně patologických jevů, které se často objevují u dospívajících jedinců. O kriminálním chování dětí a mladistvých se dozvídáme ze svého okolí velmi často i přesto, že dle statistických údajů se od roku 2000 kriminalita těchto věkových skupin snižuje.

Kriminalita je „*způsob chování porušující normy trestního práva. Je speciálním případem deviace. Protože se různé kultury liší svými hodnotami nebo normami, liší se i to, co je považováno za kriminální čin.*“¹⁶

Nejmladší věkovou skupinou, která je sledována v souvislosti s kriminalitou, je kategorie dětí ve věku 6 – 15 let. Rizikovým obdobím může být již nástup do školy, který je pro dítě kladenými fyzickými i psychickými požadavky náročný na zvládnutí. V této věkové kategorii se závadné chování označuje jako **nekriminalita**, **dětská delikvence**, nebo **dětská kriminalita**.¹⁷

Typické pro tuto věkovou skupinu je malá promyšlenost a připravenost jejich jednání. Většinou se u nich projevuje spíše majetková trestná činnost, než násilné činy. Ani ty však nejsou u této skupiny pachatelů naprosto vyloučeny.

Období, které často bývá považováno za kritické, je věková hranice od 15 do 18 let. Dané období je totiž typické sociálními změnami u jedince. V případě výskytu poruch chování u této věkové skupiny mluvíme o **juvenilní delikvenci** neboli **kriminalitě mladistvých**.¹⁸

Způsob páchaní trestné činnosti u dětí a mladistvých je značně determinován. Projevují se u nich některé zvláštnosti, které popsal Mühlpachr, a patří mezi ně:

- *předmět útoku je určen jiným hodnotovým systémem než u dospělého jedince,*
- *příprava trestné činnosti je nedokonalá a často schází podrobnější naplánování,*

---

¹⁶ JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Praha : Portál, 2001, cit.dílo, str. 133.

¹⁷ JŮVA, Vladimír et al. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. Brno : Paido, 2001, str. 87-88.

¹⁸ Tamtéž, s. 88.

- *páchání trestné činnosti je často ovlivněno alkoholem nebo jinou návykovou látkou, pod jejímž vlivem tuto činnost páchají,*
- *trestná činnost je páchána ve skupině,*
- *při opakování trestné činnosti se opakují specifické znaky stejné jako u předchozí,*
- *děti a mladiství jednají velmi emotivně a často pod vlivem momentální situace,*
- *často odcizují předměty, které momentálně potřebují, nebo se jim líbí aj.*¹⁹

Ze zprávy Ministerstva vnitra České republiky o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2009 vyplývá, že v oblasti objasněné kriminality u věkové kategorie dětí a mladistvých došlo k poklesu. Statistické údaje uvádí, že nejčastěji se dopouštějí děti a mladiství majetkových trestných činů, kdy velká část z nich se řadí do přestupků, jelikož nepřevyšují výši škody 5000 Kč. Nárůst u této věkové skupiny byl zaznamenán pouze v oblasti mravnostní kriminality.²⁰

1.2.5 Rasismus a diskriminace

Dalším jevem, který má v dnešní společnosti své místo je také rasismus. Jde o velmi starý fenomén, který se objevil již v otrokářské společnosti. Spolu s vývojem lidstva se ale také on vyvíjel a měnil. Autor Josef Wolf, zabývající se problematikou rasismu uvádí, že *„novodobý rasismus, stejně jako jeho dřívější formy, popírá rovnocennost lidských ras, která je vědecky a historicky objektivně prokázána a je tudíž nezpochybnitelná. Nemá ani vědecké, ani morální opodstatnění, ale přesto provází lidstvo od starověku podnes.“*²¹

S problematikou rasismu je také často spojen problém „rasové diskriminace“. Danou problematikou se zabývá dokument „Mezinárodní úmluva o odstranění všech

¹⁹ MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno : Masarykova univerzita, 2008, cit.dílo, str. 130-131.

²⁰ Kriminalita mládeže. In *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2009* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra, 2010 [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <www.vmcz.cz/soubor/zprava-komplet-2009-pdf.aspx>.

²¹ WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*. Praha : Karolinum, 2000, cit.dílo str. 56.

forem rasové diskriminace“, který ji chápe jako „*jakékoli rozlišování, vylučování, omezování nebo zvýhodňování založené na rase, barvě pleti, rodovém nebo na národnostním nebo etnickém původu, jehož cílem nebo následkem je znemožnění nebo omezení uznání, užívání nebo uskutečňování lidských práv a základních svobod na základě rovnosti v politické, hospodářské, sociální, kulturní nebo v kterékoli jiné oblasti veřejného života.*“²²

Státy, které tuto úmluvu přijaly, se jejím prostřednictvím zavazují k ochraně rasových skupin a k zajištění jejich základních práv.

1.2.6 Poruchy příjmu potravy

Velkou hrozbou pro dospívající generaci, především pak pro dívky, jsou poruchy příjmu potravy, konkrétně mentální anorexie či mentální bulimie. Mezi hlavní znaky těchto poruch patří nespokojenost se svým tělem, strach z tloušťky či vytrvalá snaha ubírat na své váze.

„Mentální anorexie je porucha charakterizovaná zejména úmyslným snižováním tělesné hmotnosti.

Mentální bulimie je porucha charakterizovaná zejména opakujícími se záchvaty přejídání spojenými s přehnanou kontrolou tělesné hmotnosti.“²³

V případě projevení se některé z forem poruch příjmu potravy již v dětství, může být ohrožen, či dokonce zastaven v pubertě tělesný rozvoj jedince, i jeho celkový vývoj.

Mentální anorexie bývá často spojována s konkrétními rizikovými skupinami, mezi které patří především baletky, modelky či dívky ze soukromých dívčích škol. Může se však objevit již u dětí ve věku 6 – 7 let.²⁴

S danou problematikou bývá ve skupině dětí spojován také pojem „emoční porucha spojená s vyhýbáním se jídlu“. Tato forma poruchy zahrnuje jak vyhýbání se jídlu a potíže s tím spojené, tak také emoční poruchu, která může mít několik podob.

---

²² Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. Ostrava : Aries, 1993.

²³ KRCH, František David a kol. *Poruchy příjmu potravy*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Grada Publishing, 2005, cit.dílo, str. 16.

²⁴ Tamtéž, str. 113-115.

Mezi důvody, které dítě užívá jako odůvodnění toho, proč nechce jít do školy, patří strach, že mu bude špatně, či strach z nákazy, dále pak bolest břicha nebo nepocit'ování hladu.

Velká důležitost je v případě výskytu některé z těchto poruch věnována přístupu rodičů nemocného dítěte. Je důležitá spolupráce s odborníky na danou problematiku, kontrola a podpora dítěte po celou dobu léčebného procesu. Rodinná terapie se zapojením všech členů rodiny se ukazuje jako velmi žádoucí.²⁵

1.2.7 Netolismus

Pro 21. století, ve kterém žijeme, je velmi typický rozvoj moderních technologií. Ty nám umožňují například lepší komunikaci s naším okolím prostřednictvím moderních mobilních telefonů a osobních počítačů, či zábavu při hraní vyspělých počítačových her. Mimo to ale také představují nebezpečí pro lidi, kteří se na nich mohou stát závislými.

Jedním z novějších sociálně patologických jevů, které se objevují v dnešní době u dětí i mladistvých je **netolismus**, neboli závislost na virtuálních drogách. Mezi ně můžeme zařadit mobilní telefony, televizi, počítačové hry, internetové sítě aj.

Počítačové hry jsou u dnešních dětí velmi oblíbené. Často je ale poukazováno na to, že u nich tráví více času, než při venkovních hrách se svými kamarády, jako tomu bylo dříve. Pak může nastat problém, ať už sociální, při kterém dochází ke ztrátě dostatečných kontaktů s vrstevníky, či problém zdravotní. Odborník na problematiku závislostí Karel Nešpor se ve svých publikacích kromě jiného věnuje také této problematice. V práci s názvem „Zdravotní rizika počítačových her a videoher“ popisuje spolu s dalším odborníkem na problematiku závislostí, Ladislavem Csémy, co všechno může přehnané hraní těchto her způsobit. Z mnohých nebezpečí, která na takové hráče číhají, můžeme vybrat například obezitu, způsobenou nedostatkem pohybu, který je nahrazován sezením u počítače. Dále může dojít k poškození zraku, či bolestem hlavy spojenými s dlouhodobým

---

²⁵ KRCH, František David a kol. *Poruchy příjmu potravy*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Grada Publishing, 2005, str. 115-121.

pozorováním obrazovky. Negativní dopad se může projevit také ve zhoršeném školním prospěchu, vztazích, zvýšeném násilí u jedince aj.²⁶

Nově rozšířenou hroznou pro dnešní školáky a dospívající se stávají také **sociální sítě**. MySpace, Twitter, či nově rozšířený fenomén Facebook nám sice poskytují možnost najít své staré kamarády, popovídat si s nimi, či sdílet naše fotky. Představují ale také velké nebezpečí, které si často jeho uživatelé neuvědomují. Někteří jedinci sdílí veškerá svá osobní data, přidávají si do přátel lidi, jejichž totožnost nemají ověřenou a veřejně sdělují vše, co v daný moment dělají. Pro podvodníky, kteří se zde pohybují, jsou pak tito mladí lidé nechránící své soukromí lehkým terčem. Může docházet k podvodům, navazování falešných přátelství a k následnému smlouvání schůzek, které někdy dopadají bohužel až tragicky.

V dnešní době je počítač často chápán jako prostředek pro zábavu a práci. V některých případech může být nejen počítač, ale také například televize pro děti dokonce „učitelem“, díky němuž se dozvídají nové poznatky o okolním světě, který je obklopuje. Je ale velmi důležité, aby rodiče dokázali kontrolovat dobu, jež jejich děti u takovýchto zařízení stráví.

Sociálně patologické jevy, se kterými jsme se výše konkrétněji seznámili, představují pouze část všech, které se u dětí a mládeže vyskytují. Jako další bychom mohli uvést například sebepoškozování, či v krajních případech také suicidiální tendence, aj.

Protože se však v této práci chceme zaměřit především na prevenci těchto jevů, opustíme nyní jejich představování, a budeme se dále zabývat možnostmi, jak předcházet jejich vzniku.

---

²⁶ NEŠPOR, Karel; CSÉMY, Ladislav. *www.drnespor.eu* [online] [cit. 2011-02-21]. Počítače a počítačové hry. Dostupné z WWW: <<http://www.drnespor.eu/addictcz.html>>.

2 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÝCH JEVŮ

Sociálně patologické jevy jsou společensky nežádoucí a je tedy nutné zajistit preventivní působení, které se jejich výskyt snaží co nejvíce eliminovat. V následující kapitole se seznámíme s druhy u nás realizované prevence.

Prevence je „soubor opatření zaměřených na předcházení nežádoucím jevům, zejména onemocnění, poškození, sociálně-patologickým jevům.“²⁷

Je možné ji rozdělit na tři úrovně, a to primární, sekundární a terciální, přičemž primární se dále dělí na specifickou a nespecifickou. Mimo to se také využívá situační prevence, která má v tomto dělení zvláštní postavení. Dle typu prevence se pak dále liší její cíle, metody či zvolené prostředky.

2.1 Primární prevence

Primární prevence se snaží především zabránit vzniku nežádoucích sociálně patologických jevů. Jejím neméně důležitým cílem je ale také podpora **sociálně příznivého chování**, které se neslučuje s chováním protisociálním.²⁸

Se značnou nadsázkou by se dalo říct, že tato úroveň prevence je nejdůležitější. Je jednodušší zcela předcházet výskytu sociálně patologických jevů při primární prevenci, nežli zmírňovat jejich dopady a zamezovat recidivě prostřednictvím prevence terciální.

Cílovou skupinou pro danou prevenci jsou především děti a mladiství. Kromě nich se ale také zaměřuje na pedagogické pracovníky. Má – li pedagog na žáky preventivně působit, je důležité, aby byl v této problematice dostatečně vzdělaný a kvalifikovaný.²⁹

Důležitým úkolem je volba a poznání cílové skupiny, pro kterou má být primární prevence určena. Před samotným preventivním působením je nutno stanovit

---

²⁷ PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Praha : Portál, 2009, cit.dílo, str. 218.

²⁸ *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2011-02-17] str. 7. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPCCh_2009_2012.doc>.

²⁹ Tamtéž, str. 7.

preventivní strategii, prostředí, či konkrétní úkoly, kterými by se měla zabývat, a které jsou nejvhodnější pro danou skupinu. Nejčastěji je tato prevence určena dětem od předškolního věku až do dospělosti.

Tato prevence probíhá především prostřednictvím primárních preventivních programů. Bohužel však ne každý program, který je realizován, splní svůj předurčený cíl a stane se prostředkem účinné prevence. Ne příliš efektivní je prevence probíhající pouhým předáváním informací. Na tuto formu můžeme narazit především ve školním prostředí. Zvýšení efektivity je možné například prostřednictvím interaktivního učení, které rozvíjí sociální kompetence a životní dovednosti dítěte. Dále je také možné zapojení rodičů, učitelů, vychovatelů nebo vrstevníků do preventivního programu.³⁰

Matoušek a Kroftová ve své publikaci vymezují některé cílové skupiny preventivních programů. Jsou to především:

- *hyperaktivní děti,*
- *děti selhávající ve škole,*
- *děti s poruchami chování,*
- *děti zneužívané a týrané v rodinách,*
- *děti z dysfunkčních rodin,*
- *děti z čtvrtí, kde je vysoká úroveň kriminality,*
- *děti z rodin žijících pod hranicí životního minima,*
- *děti z rodin, v nichž chybí otec,*
- *děti s nedelikventním chováním,*
- *populace všech rodičů v komunitě,*

---

³⁰ MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. vyd. 2., aktualiz. Praha : Portál, 2003, str. 266.

- *populace všech občanů státu aj.*³¹

2.1.1 Nespecifická primární prevence

Nespecifická primární prevence se zaměřuje na celou sledovanou populaci. Jejím cílem je všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. V první řadě se snaží rozvíjet žádoucí formy chování, účelné využívání volného času, zájmové činnosti a zlepšení životního stylu.³²

2.1.2 Specifická primární prevence

Specifickou prevencí je možné označit jako „*system aktivit a služeb, které se zaměřují na práci s populací, u níž lze v případě jejich absence předpokládat další negativní vývoj a který se snaží předcházet nebo omezovat nárůst jeho výskytu.*“³³

Jinými slovy jde o práci s takovými skupinami populace, u kterých se dá z nějakého důvodu předpokládat negativní vývoj.

Specifickou prevencí dále můžeme rozdělit na tři skupiny:

- Všeobecná prevence – zaměřuje se na určitou cílovou skupinu, např. na školní třídu, v níž se dosud neobjevilo žádné nežádoucí chování,
- Selektivní prevence – je zaměřena na část populace, u které se snažíme zamezit rizikovému chování,
- Indikovaná prevence – neboli včasná intervence, která předchází individuální práci s klientem. Součástí této prevence může být například poradenství pro rodiče, jejichž děti mají problematické postavení ve třídě, nebo u nichž se objevily projevy rizikového chování.³⁴

---

³¹ MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha : Portál, 2003, cit.dílo, str. 266.

³² *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2011-02-17] str. 9. Dostupné z WWW:

<www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPC_h_2009_2012.doc>.

³³ Tamtéž, cit.dílo, str. 7.

³⁴ Tamtéž, str. 9.

2.2 Sekundární prevence

Snaha odhalit u dětí včas nežádoucí jevy a pracovat s nimi je úkolem sekundární prevence. Snaží se předcházet negativním dopadům na jedince, u něhož se již vyskytnul problém.

Cílovou skupinou pro tuto prevenci mohou být také rodiče dětí a širší veřejnost. Je důležité aktivní zapojení těchto subjektů do systému preventivního působení. Především prostřednictvím dostatečného informování o dané problematice.³⁵

V rámci této prevence je možné zmínit také **Linku bezpečí**. Jde o telefonickou pomoc v krizové situaci, která je řádně registrovaná mezi poskytovateli sociálních služeb. Tato linka je během celého dne zdarma dostupná dětem a mladistvým. Ti mají možnost sdělit konzultantovi svůj problém a případně se s ním pokusit najít vhodné řešení. Tuto službu často využívají takové děti a mladiství, kteří z nějakého důvodu nechtějí o svých problémech mluvit s lidmi ve svém bezprostředním okolí a uvítají možnost anonymity.

Stejnou možnost telefonické krizové intervence a pomoci mají také rodiče, u jejichž dětí se objevuje problém, se kterým si nedovedou sami poradit. V případě potřeby se mohou obracet na Rodičovskou linku.

2.3 Terciální prevence

Terciální prevence se snaží zabránit rozvoji dalších komplikací v případě, že již došlo k nežádoucímu chování. Zaměřuje se především na to, aby bylo zabráněno recidivě výskytu sociálně patologických jevů.³⁶

Jako typický příklad této prevence si můžeme uvést terénní sociální práci, neboli **streetwork**. U nás je tento pojem rozšířen především v souvislosti s pomocí pro drogově závislé osoby. Pomoc v terénu však může být poskytována také dalším rizikovým skupinám, například lidem bez přístřeší, osobám páchající trestnou činností aj. Sociální pracovníci vychází do ulic, aby klientům poskytli informace, poradenství,

---

³⁵ *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2011-02-17] str. 9. Dostupné z WWW:

<www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPCCh_2009_2012.doc>.

³⁶ Tamtéž, str. 9.

přímou pomoc nebo zprostředkování spojení s některou institucí. Práce streetworkerů se většinou orientuje do větších měst, které jsou typické pro sdružování se drogově závislých osob, kriminálně narušených osob či jiných rizikových klientů. Jejich pracovní prostředí pak v těchto městech tvoří velká náměstí, hospody, herny, parky a jiná místa, kde se potencionální klienti můžou nacházet.³⁷

2.4 Situační prevence

Situační prevence je zvláštním typem preventivních aktivit. Zaměřuje se především na omezování kriminality. Je založena na zkušenosti, že pro některé kriminální chování je typická určitá doba, určité místo a určité okolnosti. Tvoří soubor technických opatření, jež potenciálním pachatelům znesnadňují kriminální chování. Je možné využít například spolupráci občanů, instalaci veřejných osvětlení či kamerových systémů aj.

Odpovědnost za danou prevenci nesou především obce v rámci svých kompetencí, dále samotní občané, a také Ministerstvo vnitra, především prostřednictvím Policie ČR.³⁸

---

³⁷ MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha : Portál, 2003, str. 198-200.

³⁸ www.msmt.cz [online]. 2008 [cit. 2011-02-16]. Prevence kriminality. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>>.

3 SUBJEKTY PREVENTIVNÍHO PŮSOBENÍ

Prevence sociálně patologických jevů je činnost, kterou vykonává několik subjektů. Aby mohla být uskutečňována a byla efektivní, musí každý ze subjektů, kteří jsou do této problematiky zainteresováni, vědět jaké má kompetence a co se od něj v rámci prevence očekává. V následující kapitole si tedy představíme některé z nich a krátce se seznámíme s jejich činností.

3.1 Rodina

Rodina má nejdůležitější úlohu ve výchově a vývoji jedince. Tvoří základní prostředí pro výchovu, které později dále doplňuje škola, zájmové kroužky, či jiné společenské organizace. Díky možnosti ovlivnit jednání a chování dítěte již v raném věku, zaujímá rodina v systému prevence bezesporu velmi důležitou pozici. Je základním socializačním činitelem dítěte a z velké části také nese odpovědnost za to, jaký člověk vyroste z dítěte, jež vychovává.³⁹

Zvláštní kategorii v problematice rodinné prevence tvoří děti vyrůstající v **kolektivních institučních zařízeních**. Jejich adaptace na život mimo dané zařízení může být značně narušena, což se může mimo jiné projevit také výskytem nežádoucího chování u těchto dětí.⁴⁰

Důležitost vlivu rodiny na chování, postoje a životní styl dítěte je vyjádřena také ve všech oficiálních dokumentech, týkajících se prevence. Ať už se jedná o Minimální preventivní programy pro školy, Koncepti státní politiky pro oblast dětí a mládeže či jiný dokument, všechny poukazují na nutnost zapojení rodiny do preventivního působení.

3.2 Školy a školská zařízení

Vedle rodiny je další důležitou socializační jednotkou škola. Osobnost učitelů, prostředí školy a její celková atmosféra může ovlivnit chování a jednání žáků. Mimo to zde probíhají také záměrné preventivní programy, které jsou určeny **Školním preventivním programem a Minimálním preventivním programem**.

---

³⁹ MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. Brno : Masarykova univerzita, 2008, str. 152.

⁴⁰ Tamtéž, str. 152.

Školní preventivní program je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení. Poskytuje podněty pro zpracovávání Minimálního preventivního programu, jasně definuje krátkodobé i dlouhodobé cíle a blíže vysvětluje pojmy z oblasti sociálně patologických jevů. Mimo to také oddaluje a snižuje jejich výskyt aj.

Minimální preventivní program je dokument, který pro školu zpracovává školní metodik prevence vždy na jeden školní rok. Je zaměřen především na podporu rozvoje osobnosti žáků, jejich komunikativních dovedností a výchovu ke zdravému životnímu stylu. V daném programu by měli být zainteresováni všichni pracovníci pedagogického sboru školy, a také zákonní zástupci žáků. Při zpracovávání je také možné využít dle potřeby spolupráci s metodikem prevence v Pedagogicko-psychologické poradně.⁴¹

V současné době se mění jeden z důležitých dokumentů, týkající se prevence ve školách a školských zařízeních. A to konkrétně „**Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních**“, který bude nahrazen „**Metodickým doporučením k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže**“.

Tvorba tohoto doporučení a s ní spojené změny týkající se dosavadních preventivních opatření ve školách a školských zařízeních, jsou v současnosti z důvodu sporných pasáží dokumentu v úpravě.

Na úrovni školy je možné vymezit několik osob, které se podílí na prevenci sociálně patologických jevů.

Jednou z těchto osob je **třídní učitel**. Ten by měl mít přehled o vztazích, které vznikají ve třídě, a také o osobních zvláštностech žáků. Podílí se na zachycování varovných signálů ve třídě, které by mohly poukazovat na skrytý problém. Mimo to může také spolupracovat se školním metodikem prevence při tvorbě preventivních programů.⁴²

---

⁴¹ *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních* [online]. 2007 [cit. 2011-02-16] str. 6. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_prevenci_SPJ_k_podpisu_mini.doc>.

⁴² Tamtéž, str. 6.

Již výše zmíněný **školní metodik prevence** je dalším z těch, kteří mají vliv na preventivní aktivity ve školách a školských zařízeních. V rámci výkonu své pracovní činnosti například shromažďuje informace o problematice sociálně patologických jevů, aktuálních projektech a programech zaměřených na jejich prevenci. Tyto informace pak dále předává ostatním pedagogickým pracovníkům školy. Poskytuje také poradenské služby žákům, u kterých se vyskytl některý ze sociálně patologických jevů, či jejich zákonným zástupcům. Jak jsme si uvedli již výše, do jeho kompetencí spadá také zpracování Minimálního preventivního programu pro školu. Kromě toho rovněž koordinuje spolupráci školy s dalšími orgány státní správy i samosprávy, které se zabývají problematikou sociálně patologických jevů. Mimo to vykonává další řadu činností.⁴³

V neposlední řadě má za prevenci ve škole zodpovědnost také **ředitel školy**. Jmenuje na základě výběrového řízení do funkce školního metodika prevence a zároveň vytváří podmínky pro jeho další vzdělávání v této oblasti. Osobně se účastní tvorby a vyhodnocování Minimálního preventivního programu. Dále se zapojuje do řešení aktuálních problémů souvisejících s výskytem sociálně patologických jevů ve škole, i do dalších aktivit spojených s prevencí.⁴⁴

Jednou z možností, jak ve školách zajistit preventivní působení je forma **Peer programů**, do nichž jsou zainteresováni samotní žáci či studenti školy. Jde o aktivní zapojení vrstevníků do neformálního působení na postoje ostatních žáků. Tuto činnost vykonávají jedinci, kteří jsou na ni předem odborně připravováni.

Slovo „peer“ je možné chápat jako ztotožnění se s vrstevníky. Na něm je založen celý princip těchto programů. Předpokládá se, že jedinec přibližně stejného věku, zájmů či životní orientace, dokáže vhodným způsobem působit na formování postojů a předávání hodnot svým vrstevníkům.⁴⁵

---

⁴³ ČR. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In *Sbírka zákonů*. 2006, 20, str. 20-21. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf>.

⁴⁴ *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních* [online]. 2007 [cit. 2011-02-16] str. 5. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_prevenci_SPJ_k_podpisu_mini.doc>.

⁴⁵ www.zkola.cz [online]. 2005 [cit. 2011-03-01]. Peer programy. Dostupné z WWW: <<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevyajejichprevence/zavislosti/jakpr edchazetvznikuzavislosti/peerprogramy/necomalozteoriepeerprogramu/13056.aspx>>.

Programy probíhají aktivní formou, při které jsou žáci seznamováni s vybranou problematikou. Tématem může být například užívání drog, šikana, kriminalita a delikvence, ale také práva dítěte, bezpečnost v dopravě aj. Celý průběh mají ve své režii peer aktivisté. Nejenže zprostředkovávají informace o daném tématu, ale také zapojují do aktivity ostatní žáky prostřednictvím her, nácviku modelových situací, či diskuzí.⁴⁶

3.2.1 Další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence

Jestliže chceme, aby byla škola jedním z prostředků řešení výskytu sociálně patologických jevů u svých žáků, je důležité, aby se v ní nacházeli odborní pracovníci, kteří dané problematice blíže rozumí. Jedná se především o školního metodika prevence. Ten by měl být schopen řešit vzniklé patologické situace ve škole.

Jednou z možností školního metodika prevence, jak rozšířit své povědomí o sociálně patologických jevech, jejich prevenci či řešení problémových situací, je nabídka kurzů a seminářů. Ty se většinou zaměřují na problematiku konkrétních sociálně patologických jevů. Mimo to ale může získat kvalifikaci na základě „studia k výkonu specializovaných činností“, tedy k prevenci sociálně patologických jevů. Tato kvalifikace není nutná k výkonu funkce školního metodika prevence, ale bezesporu je přínosem pro jeho činnost ve školní praxi.⁴⁷

3.3 Městské úřady a obce s rozšířenou působností

Kurátoři pro mládež, sídlící na sociálních odborech obecních úřadů, mají v rámci prevence také důležitý úkol. Jejich náplní práce je *„pečovat o děti mladší než 15 let, které se dopustily činu, jenž by byl u staršího člověka klasifikován jako trestný, o mladistvé ve věku 15-18 let, kteří se dopustili přestupku nebo trestného činu a bylo u nich zahájeno trestní stíhání, a konečně o děti a mladistvé, kteří mají opakované*

---

⁴⁶ www.zkola.cz [online]. 2005 [cit. 2011-03-01]. Peer programy. Dostupné z WWW: <<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevvyajejichprevence/zavislosti/jakpr edchazetvznikuzavislosti/peerprogramy/necomalozteoriepeerprogramu/13056.aspx>>.

⁴⁷ ČR. Vyhláška č.317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků . In *Sbirka zákonů*. 2005, 111, s. 5655. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/vyhlaska317_2005.pdf>

*vážné poruchy chování (např. útěky z domova, zneužívání návykových látek, závislost na hracích automatech, absence ve škole).*⁴⁸

Činnost kurátora je součástí třetí úrovně prevence, tedy terciální prevencí. Kurátor spolupracuje s orgány, které jsou činné v trestním řízení. Na základě svých šetření jim podává zprávy o dítěti nebo mladistvém. Mimo to se také účastní soudního projednávání daného případu, nebo může navrhnout ústavní či ochrannou výchovu. Má také možnost napomenout nezletilého, stanovit nad ním dohled, či uložit mu omezení.⁴⁹

3.4 Krajské úřady

Kraj, prostřednictvím krajského úřadu, má na starost v oblasti prevence několik aktivit. Například koordinuje činnost institucí v systému prevence v resortu školství, mládeže a tělovýchovy. Dále pak zajišťuje naplňování úkolů obsažených ve Strategii prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Mimo to zajišťuje podmínky vhodné pro realizaci Minimálních preventivních programů ve školách a následně kontroluje jejich plnění. Protože je potřeba, aby se pracovníci, kteří se účastní preventivních aktivit, dále vzdělávali, je také jeho povinností na krajské úrovni zabezpečit systém vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti prevence. V rámci své kompetence kraj také zřizuje **pedagogicko-psychologické poradny** a rozhoduje o pracovníkovi ve funkci krajského školského koordinátora prevence, aj.⁵⁰

Krajský školský koordinátor prevence monitoruje aktuální situaci ve školách v regionu a spolupracuje s metodiky prevence v pedagogicko-psychologických poradnách. Mimo to také ve školách kontrolu naplňování Minimálních preventivních programů, a na základě jejich vyhodnocování navrhuje jejich případné změny, aj.⁵¹

Jako další osobu, podílející se na prevenci v rámci působnosti kraje, si můžeme představit **Metodika prevence v pedagogicko-psychologické poradně**. Z mnoha činností, kterými se zabývá, si uvedme například spolupráci se školními metodiky

---

⁴⁸ MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha : Portál, 2003, cit.dílo, str. 154.

⁴⁹ Tamtéž, str. 154.

⁵⁰ *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních* [online]. 2007 [cit. 2011-02-16] str. 4. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_prevenci_SPJ_k_podpisu_mini.doc>.

⁵¹ Tamtéž, str. 4-5.

prevence v případech výskytu sociálně patologických jevů ve škole. Pro ně pořádá pravidelné pracovní porady a dle požadavků také individuální konzultace.⁵²

3.5 *Stát*

Svůj podíl na preventivním působení mají některá ministerstva. Do jejich kompetencí spadá vytváření návrhů právních předpisů týkajících se prevence. Kromě toho některá ministerstva přímo řídí instituce blíže se zabývající výskytem sociálně patologických jevů a jejich prevencí. Představíme si tedy nyní některé z těchto institucí a v krátkosti také její činnost.

3.5.1 **Ministerstvo spravedlnosti**

Ministerstvo spravedlnosti řídí činnost **Institutu pro kriminologii a sociální prevenci**. Jeho činností je vytváření a aktualizace poznatků o stavu a vývoji kriminality, sociálně patologických jevů a trestní politiky v ČR. Dále se také zabývá zkoumáním projevů a příčin kriminality a s ní spojených sociálně patologických jevů. Mezi další činnosti patří například kontrola zločinnosti z hlediska trestní represe, ale také z hlediska prevence či sociální prevence zločinnosti a prevence z hlediska obětí trestných činů na úrovni primární, sekundární a terciární prevence.⁵³

3.5.2 **Ministerstvo vnitra**

Také v činnosti Ministerstva vnitra bychom našli aktivity spojené s prevencí sociálně patologických jevů. Funkci ústředního orgánu státní správy v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti, při tvorbě a realizaci Koncepce prevence kriminality plní **Odbor prevence kriminality**, který spadá pod dané ministerstvo. Ten zároveň plní funkci sekretariátu **Republikového výboru pro prevenci kriminality**. Republikový výbor je orgán zřízený při Ministerstvu vnitra, jehož předmětem činnosti je především vytváření Koncepce preventivní politiky vlády České republiky na meziresortní úrovni a její konkretizace na úrovni místní.

---

⁵² *Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních* [online]. 2007 [cit. 2011-02-16] str. 5. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_preveni_SPJ_k_podpisu_mini.doc>.

⁵³ www.ok.cz [online]. [cit. 2011-03-01]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/onas.html>>.

3.5.3 Ministerstvo práce a sociálních věcí

V rámci poskytování sociálních služeb, které zastřešuje Ministerstvo práce a sociálních věcí, je možné nalézt oblasti týkající se primární, sekundární i terciální prevence. Mezi takové služby můžeme zařadit telefonickou krizovou intervenci, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy, terapeutické komunity, služby následné a doléčovací péče či kontaktní centra.⁵⁴

3.5.4 Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

Značnou část preventivního působení mají ve svých kompetencích školy a školská zařízení. Jejich činnost v oblasti prevence upravují některé dokumenty vydávané Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Tomu však konkrétněji budeme věnovat jednu z následujících kapitol této práce.

3.6 Nestátní organizace

Pokud se snažíme dospět k tomu, aby se u dětí či dospívající mládeže nevyskytovaly sociálně patologické jevy, je důležité vyplnit vhodným způsobem jejich volný čas. Tímto úkolem se zabývají mimo jiné také neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží.

Protože má stát zájem na činnosti těchto organizací, vydalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy dokument s názvem „**Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2011 – 2015.**“⁵⁵

Prostřednictvím daného dokumentu předkládá zmíněné ministerstvo požadavky na programy, které by naplňovaly volnočasové aktivity dětí a mládeže. Pokud nestátní nezisková organizace splní podmínky stanovené ve výše uvedeném dokumentu, může požádat o dotaci na svou činnost.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v souvislosti s vyhlášením těchto programů také uděluje vybraným nestátním organizacím titul „**Organizace uznaná**“

---

⁵⁴ www.mpsv.cz [online] [cit. 2011-03-01]. Sociální služby. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9>>.

⁵⁵ www.msmt.cz [online]. 2011 [cit. 2011-02-22]. Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2011 až 2015. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/11467>>.

MŠMT pro oblast práce s dětmi a mládeží.“ Tímto označením stát garantuje kvalitní činnost dané organizace a morální ocenění její činnosti.⁵⁶

3.7 Policie ČR

Jedním ze subjektů, které se podílejí na preventivních programech, je Policie České republiky. V rámci ní byl zřízen **Preventivní informační odbor Policejního prezidia** České republiky, který se mimo jiné zabývá přípravou preventivně výchovných akcí.

Jako příklad aktivity Policie České republiky v oblasti prevence si uvedeme projekt dlouhodobého a celorepublikového významu s názvem Ajaxův zápisník. Jde o preventivní projekt, který je určen pro žáky 2. tříd základních škol, a snaží se zvýšit právní vědomí těchto žáků. Každé z dětí dostane svůj zápisník, se kterým po dobu celého školního roku pracuje, ať už doma s rodiči či s učiteli ve škole. Průvodce během celého projektu jim dělá policejní pes Ajax. Celkově je zde zahrnuto 10 témat, to znamená na každý měsíc školního roku jedna problematika. Nejdříve se děti seznamují se samotnou osobou policisty a později se dostávají k tématům, jako například „Děti a trestné činy“, „Problematika mezilidských vztahů – šikana“, „Problematika závislostí“ aj.⁵⁷

Kromě výše zmíněného projektu pořádá Policie České republiky i další akce s preventivním zaměřením. Na svých webových stránkách zveřejňuje pod názvem „Dobrá praxe“ úspěšné preventivní programy, které již proběhly.

---

⁵⁶ www.msmt.cz [online]. 2011 [cit. 2011-02-22]. Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2011 až 2015. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/11467>>.

⁵⁷ www.policie.cz [online]. 2010 [cit. 2011-02-28]. Preventivní projekty. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-655004.aspx>>.

4 MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY V SYSTÉMU PREVENCE

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) je ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy. Dále pak pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku a sportovní reprezentaci státu.⁵⁸

MŠMT má v systému prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže důležitou roli. Přiblížíme si tedy nyní některé úkoly, které plní dané ministerstvo v rámci této prevence.

4.1 Organizační systém primární prevence v ČR

MŠMT zaujímá v organizačním systému primární prevence nejvyšší příčku. Tento systém je možné rozdělit na dvě úrovně.

4.1.1 Horizontální úroveň

Na této úrovni spolupracuje MŠMT s dalšími resorty, které jsou věcně příslušné. Mezi ně patří především Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo obrany, ale také Ministerstvo financí či Ministerstvo obrany.

Další orgány na této úrovni, se kterými navazuje MŠMT aktivní spolupráci, můžeme označit jako **nadresortní**. Patří sem Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky při Úřadu vlády a Republikový výbor prevence kriminality při Ministerstvu vnitra.⁵⁹

Při MŠMT byla v rámci této úrovně také stanovena **Pracovní skupina specifické primární prevence**. Jejím úkolem by mělo být především sjednocení přístupů a koordinace činností v problematice primární prevence. Tuto skupinu tvoří zástupci

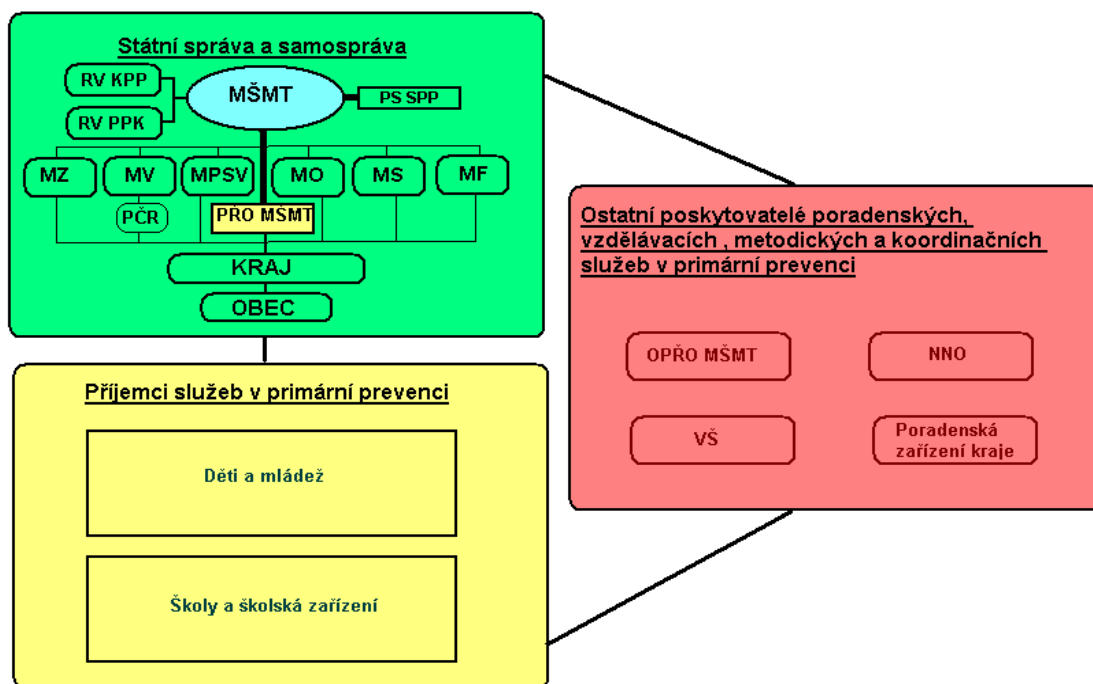
---

⁵⁸ www.msmt.cz [online]. 2003 [cit. 2011-02-27]. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/ministerstvo>.

⁵⁹ *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2011-02-17] str. 10. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPCCh_2009_2012.doc>.

věcně příslušných resortů, krajů, akademické obce, nestátních neziskových organizací, školských poradenských zařízení, vysokých škol, které spadají pod ministerstvo, a vybraných odborníků na danou problematiku. Pro lepší názornou představu si uvedeme graf, na kterém je zachycena hierarchie organizačního systému prevence na horizontální úrovni.

Graf č. 1. Horizontální úroveň v organizačním systému primární prevence ČR.⁶⁰

Vysvětlivky k použitým zkratkám:

RVKPP	Rada vlády pro koordinaci protidrogové politiky
RVPPK	Republikový výbor pro prevenci kriminality
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
PŘO	Přímo řízené organizace MŠMT
OPŘO	Ostatní přímo řízené organizace MŠMT
PS SPP	Pracovní skupina specifické primární prevence
MO	Ministerstvo obrany
MV	Ministerstvo vnitra
MZ	Ministerstvo zdravotnictví
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MF	Ministerstvo financí

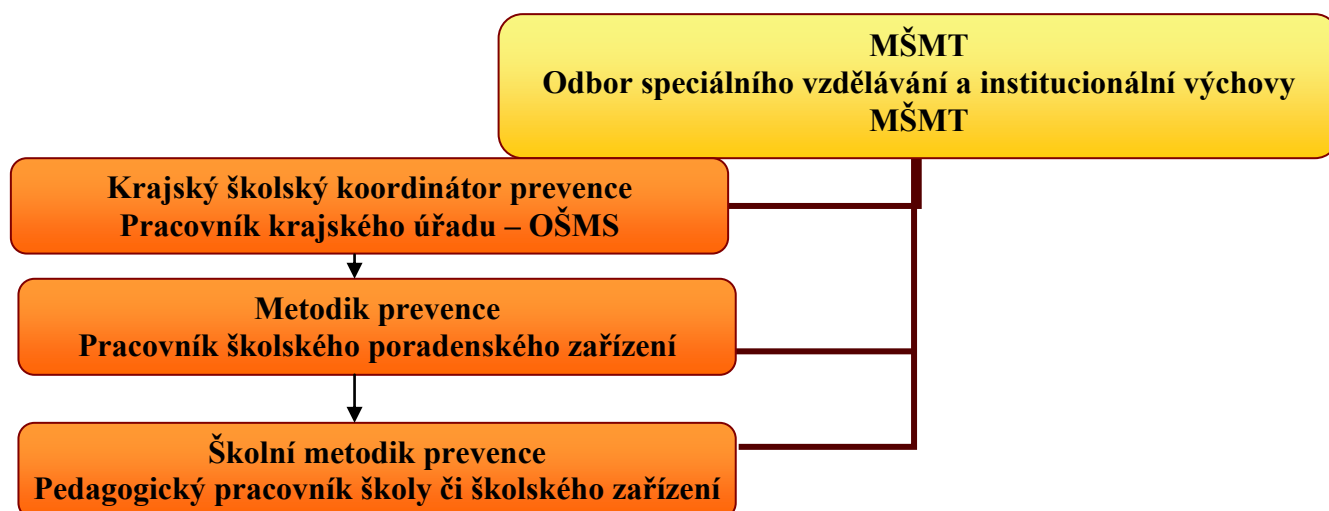
⁶⁰ Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012 [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2011-02-17] str. 10. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPCCh_2009_2012.doc>.

MS	Ministerstvo spravedlnosti
NNO	Nestátní neziskové organizace
VŠ	Vysoká škola

4.1.2 Vertikální úroveň

MŠMT metodicky vede síť koordinátorů, kterou tvoří krajští školní koordinátoři prevence, metodici prevence v pedagogicko-psychologických poradnách a školní metodici prevence. Tuto úroveň označujeme jako vertikální. Opět máme pro názornost přiložen graf s rozčleněním systému koordinátorů a metodiků.

Graf č. 2. Vertikální úroveň v organizačním systému primární prevence ČR.⁶¹

Vysvětlivky k použitým zkratkám:

OŠMS – Odbor školství, mládeže a sportu

⁶¹ *Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012* [online]. Praha: MŠMT, 2009 [cit. 2011-02-17] str. 11. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPCCh_2009_2012.doc>.

4.2 *Legislativa a dokumenty*

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v rámci svých kompetencí vydává a upravuje zákony, vyhlášky, a také vnitroresortní předpisy a dokumenty, týkající se prevence.

Uvedeme si nyní některé legislativní dokumenty, týkající se oblasti prevence, které byly vydány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů,
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů,
- Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů,
- Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních,
- Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání,
- Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, aj.⁶²

Konkrétněji zpracovanou úpravu prevence sociálně patologických jevů je pak možné nalézt v následujících dokumentech:

- Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví,
- Metodický pokyn MŠMT k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance,

---

⁶² *Přehled vybraných platných předpisů pro oblast prevence sociálně patologických jevů* [online]. MŠMT, 2008 [cit. 2011-02-17]. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/LP_PrehledvybranychplatnychpredpisuSPJ.pdf>.

- Národní strategie protidrogové politiky na období 2010 až 2018,
- Metodický pokyn k prevenci a řešení šikanování u žáků škol a školských zařízení,
- Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních,
- Spolupráce předškolních a školských zařízení s Policií ČR,
- Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2012,
- Evaluace a diagnostika preventivních programů,
- Školní preventivní program pro mateřské a základní školy a školská zařízení,
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže,
- Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009-2012, aj.⁶³

4.3 Financování prevence

Protože se na financování programů primární prevence používají veřejné zdroje, je důležité, aby byly vynakládány na kvalitní a efektivní programy. Z toho důvodu vznikla **„Certifikace odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence uživatelů návykových látek“**.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jmenovalo **„Agenturu pro certifikaci“**, která připravuje na základě místního šetření podklady potřebné pro rozhodnutí. O něm dále rozhoduje **„Výbor pro udělení či neudělení certifikace“**.

---

⁶³ www.msmt.cz [cit. 2011-02-16]

Poskytovatelé preventivních programů, kterým byla udělena, mohou tedy žádat o udělení dotací či grantů na svou činnost.⁶⁴

4.4 Národní institut dětí a mládeže

Národní institut dětí a mládeže je zařízení spadající pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Jeho účelem je státní podpora a ochrana mládeže. Z velké části se zabývá zájmovým vzděláváním a činností školních zařízení v této oblasti. Mimo jiné také zajišťuje metodickou a organizační podporu práce s dětmi a mládeží a další vzdělávání pedagogických pracovníků.

Služby, které Národní institut dětí a mládeže poskytuje, jsou určeny především pro pracovníky středisek volného času, školní kluby a družiny, nestátní neziskové organizace, krajské úřady a zahraniční partnery.⁶⁵

Jedním z úkolů stanovených ve zřizovací listině je také „*experimentální ověřování nových forem a postupů v přímé práci s dětmi, mládeží a případně dalšími zájemci v jednotlivých oblastech výchovy mimo vyučování s důrazem na primární prevenci sociálně patologických jevů, integraci minoritních skupin a sociálně handicapovaných a na péči o talentované děti a mládež.*“⁶⁶

---

⁶⁴ www.ipp.cz [online]. 2010 [cit. 2011-02-21]. Certifikace. Dostupné z WWW:

<http://www.ipp.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=10>.

⁶⁵ www.nidm.cz [online]. 2005 [cit. 2011-03-01]. Národní institut dětí a mládeže. Dostupné z WWW:

<<http://www.nidm.cz/o-nidm>>.

⁶⁶ Tamtéž.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci se věnuji problematice sociálně patologických jevů u dětí a mládeže. Slovo „patologický“ však často bývá nesprávně zaměňováno za „devianti“. Proto jsem se hned v první kapitole zaměřila na rozlišení těchto pojmů a jejich bližší vysvětlení. Dále ve své práci seznamuji čtenáře s některými vybranými sociálně patologickými jevy, které se u věkové skupiny dětí a mládeže vyskytují. Některé z nich se v naší společnosti objevují již dlouhou dobu. Naopak jiné, jako například kyberšikanu či netolismus, podporuje dnešní společnost, která se velmi zaměřuje na rozvoj moderních technologií.

Jak již z názvu této práce vyplývá, mým cílem bylo zaměřit se na prevenci těchto nežádoucích jevů. Kromě rozčlenění prevence na tři úrovně jsem se blíže věnovala také subjektům, které se preventivním působením zabývají. Čtenář se tak blíže seznámí s nejdůležitějšími osobami zajišťující prevenci ve školním prostředí, ale také například s činností Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v rámci prevence.

Preventivní působení všech subjektů se vzájemně doplňuje. Jen těžce bychom určovali nejdůležitější z nich. Za základní socializační jednotku, která z velké části ovlivňuje osobnost vychovávaného jedince, bychom ale i tak mohli určit rodinu. Problematické chování dětí a mladistvých má často svůj původ v nesprávně výchově či nevhodném rodinném prostředí. To je však problém, nad kterým by se měli zamyslet především rodiče dětí, u nichž se sociálně patologické jevy vyskytují. Samotná problematika vzniku těchto jevů a činitelé, kteří jejich výskyt nejvíce ovlivňují, by bylo téma pro jinou práci.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Barbora Mlýnková
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Tomáš Kadlec
Rok obhajoby:	2011

Název práce:	Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže a jejich prevence
Název v angličtině:	Issues and Prevention of Social Pathology of Children and Youth
Anotace práce:	Tato bakalářská práce se zabývá problematikou sociálně patologických jevů u dětí a mladistvých. Jejím cílem je především přiblížit čtenáři danou problematiku, seznámit ho s vybranými sociálně patologickými jevy, které jsou typické pro věkovou skupinu dětí a mladistvých, a také s oblastí preventivního působení. Práce se kromě bližšího seznámení s vybranými jevy zaměřuje také na prevenci jejich výskytu. Popisují se v ní blíže úrovně preventivních aktivit, ale také subjekty, které je realizují.
Klíčová slova:	Sociálně patologické jevy, děti, mladiství, prevence, subjekty preventivního působení, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.
Anotace v angličtině:	The bachelor thesis analyses the complex issue of the social-pathological phenomena of children and youths. It aims to present the issue to the reader, familiarize him with chosen social pathological phenomena, which are typical for the target group of children and youths, including the ways of prevention. Besides the phenomena analysis, the thesis focuses in detail on

	prevention of the social-pathological behaviour. This part describes more in depth the specific levels of the prevention activities and the subjects which are responsible for them.
Klíčová slova v angličtině:	Socially pathological phenomena, Children, Adolescents, prevention, subjects for preventive action, Ministry of Education, Youth and Sports.
Přílohy vázané v práci:	
Rozsah práce:	46 stran
Jazyk práce:	Český jazyk

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

FISCHER, Slavomil; ŠKODA, Jiří. *Sociální patologie*. Vyd. 1. Praha : Grada Publishing, 2009. 224 s. ISBN 978-80-247-2781-3.

HELLER, Jiří; PECINOVSKÁ, Olga. *Závislost známá neznámá*. 1. vyd. Praha : Grada, 1996. 162 s. ISBN 80-7169-277-8.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2001. 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

JŮVA, Vladimír. *Základy pedagogiky pro doplňující pedagogické studium*. 1. vyd. Brno : Paido, 2001. 118 s. ISBN 80-85931-95-8.

KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.

KRCH, František David a kol. *Poruchy příjmu potravy*. 2. aktualiz. a dopl. vyd. Praha : Grada Publishing, 2005. 255 s. ISBN 80-247-0840-X.

KYRIACOU, Chris. *Řešení výchovných problémů ve škole*. Vyd. 1. Praha : Portál, 2005. 151 s. ISBN 80-7178-945-3.

MATOUŠEK, Oldřich; KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. Vyd. 2., aktualiz. Praha : Portál, 2003. 340 s. ISBN 80-7178-771-X.

Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace. Ostrava : Aries, 1993. 106 s.

MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2001. 134 s. ISBN 80-246-0279-2.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2008. 194 s. ISBN 978-80-210-4550-7.

PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška; MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. Nové, rozš. a aktualiz. vyd. Praha : Portál, 2009. 395 s. ISBN 978-80-7367-647-6.

VYKOPALOVÁ, Hana. *Sociálně patologické jevy v současné společnosti*. 1. vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001. 154 s. ISBN 80-244-0337-4.

WOLF, Josef. *Lidské rasy a rasismus v dějinách a v současnosti*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2000. 223 s. ISBN 80-246-0099-4.

DOKUMENTY MŠMT

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu školství, mládeže a tělovýchovy na období 2009 – 2012. [online]. [cit.2011-02-17].

Dostupné z WWW:

<www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/MB_38_2009_61_Strategie_prevence_RPCh_2009_2012.doc>.

Metodický pokyn k primární prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže ve školách a školských zařízeních [online]. [cit. 2011-02-16]. Dostupné z WWW:

<www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/PH_20006_07_51_MP_k_prevenci_SPJ_k_podpisu_mini.doc>.

DALŠÍ ZDROJE

www.protisikane.saferinternet.cz [online]. 2009 [cit. 2010-11-25]. Šikana a kyberšikana. Dostupné z WWW: <<http://proti-sikane.saferinternet.cz/sikana-a-kybersikana>>.

Kriminalita mládeže. In *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2009* [online]. Praha : Ministerstvo vnitra, 2010 [cit. 2011-01-22]. Dostupné z WWW: <www.vmcz.cz/soubor/zprava-komplet-2009-pdf.aspx>.

NEŠPOR, Karel; CSÉMY, Ladislav. www.drnespor.eu [online] [cit. 2011-02-21]. Počítače a počítačové hry. Dostupné z WWW: <<http://www.drnespor.eu/addictcz.html>>.

www.msmt.cz [online]. 2008 [cit. 2011-02-16]. Prevence kriminality. Dostupné z WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/prevence/system/pojmy/1.1.htm>>.

ČR. Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. In *Sbírka zákonů*. 2006, 20, str. 20-21. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/sb020_05.pdf>.

ČR. Vyhláška č.317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků. In *Sbírka zákonů*. 2005, 111, s. 5655. Dostupný také z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/vyhlaska317_2005.pdf>

www.zkola.cz [online]. 2005 [cit. 2011-03-01]. Peer programy. Dostupné z WWW: <<http://www.zkola.cz/zkedu/rodiceaverejnost/socialnepatologickejevyajejichprevence/zavislosti/jakpredchazetvznikuzavislosti/peerprogramy/necomalozteoriepeerprogramu/13056.aspx>>.

www.ok.cz [online]. [cit. 2011-03-01]. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Dostupné z WWW: <<http://www.ok.cz/iksp/onas.html>>.

www.mpsv.cz [online] [cit. 2011-03-01]. Sociální služby. Dostupné z WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/9>>.

www.msmt.cz [online]. 2011 [cit. 2011-02-22]. Programy státní podpory práce s dětmi a mládeží pro nestátní neziskové organizace na léta 2011 až 2015. Dostupné z WWW: <<http://www.msmt.cz/file/11467>>.

www.policie.cz [online]. 2010 [cit. 2011-02-28]. Preventivní projekty. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/akce-a-projekty-655004.aspx>>.

www.msmt.cz [online]. 2003 [cit. 2011-02-27]. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/ministerstvo>.

Přehled vybraných platných předpisů pro oblast prevence sociálně patologických jevů [online]. MŠMT, 2008 [cit. 2011-02-17]. Dostupné z WWW: <www.msmt.cz/uploads/soubory/prevence/LP_PrehledvybranychplatnychpredpisuS PJ.pdf>.

www.ippp.cz [online]. 2010 [cit. 2011-02-21]. Certifikace. Dostupné z WWW: <http://www.ippp.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=110&Itemid=10>.

www.nidm.cz [online]. 2005 [cit. 2011-03-01]. Národní institut dětí a mládeže. Dostupné z WWW: <<http://www.nidm.cz/o-nidm>>.

SEZNAM POUŽITÝCH GRAFŮ

Graf č. 1. Horizontální úroveň v organizačním systému primární prevence ČR.

Graf č. 2. Vertikální úroveň v organizačním systému primární prevence ČR.